

Требін Михайло Петрович, доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціології та політології Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна
e-mail: m.p.trebin@nlu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-1328-9865

ООН НА ШЛЯХУ РЕФОРМ

У статті досліджується діяльність ООН, її інститути і структура. Доводиться, що ООН потребує реформування, насамперед її головних структур – Генеральної Асамблеї і Ради Безпеки, перетворення їх в ефективно працюючу структуру. Крім того, вимагають свого реформування та вдосконалення діяльність з підтримки миру і роззброєння, створення ефективної системи забезпечення прав людини, зміцнення судової системи, координація діяльності спеціалізованих установ та спеціальних комісій і фондів ООН, зміцнення кадрового потенціалу.

Ключові слова: Організація Об'єднаних Націй, Генеральна Асамблея ООН, Рада Безпеки ООН, Статут ООН, вето.

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних Націй (ООН) – глобальний наднаціональний інститут, вона здатна вплинути практично на будь-які події, що відбуваються як на міжнародній арені, так і всередині кожної окремої країни члена-організації. Вона охоплює практично весь спектр міжнародних відносин, будь-яка скільки-небудь значуща подія не залишається без уваги ООН. Звідси виникає і актуальність обраної проблеми – проблеми реформування ООН в сучасному світі, відповідно до тих загроз і викликів сучасності, що загрожують людству. З моменту створення ООН минуло вже 73 роки, світ кардинально змінився, відповідно, і Організація повинна змінюватися, перебудовуватися під нові реалії. У зв'язку зі збільшенням кількості міжнародних конфліктів, глобальних проблем сучасності, посиленням світової глобалізації, інформатизації і комп'ютеризації всіх сфер життя суспільства старі методи і шляхи виходу з кризових ситуацій або припиняють працювати, або стають неефективними. Тому від того, яким шляхом піде трансформація ООН, буде залежати стан справ на міжнародній арені, мир і безпека у всьому світі. В останні роки усе частіше постає питання реформування Ради Безпеки (РБ) ООН. Особливо воно загостилося у зв'язку з російсько-українським конфліктом. У сучасних реаліях ООН стала нездатною адекватно і швидко реагувати на гострі ситуації, які виникають у сучасному світі, й Україна – да-

леко не перший приклад цього. Основною причиною недостатньої ефективності ООН є її повільна реакція на події, що відбуваються на міжнародній арені, та залежність від політики постійних членів РБ ООН – Великої Британії, Китаю, Російської Федерації, США та Франції (П-5).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У соціології міжнародних відносин і суміжних наукових дисциплінах питання діяльності та розвитку ООН досліджували такі вчені, як Б. М. Ашавський, М. О. Баймуратов, М. П. О. Баккаріні, Р. Батлер, З. Бауман, С. Браун, М. В. Буроменський, Т. Дж. Вайс, Ю. О. Волошин, Є. П. Годованик, Р. В. Губань, Я. Джонстон, К. Енгельбрект, Я. М. Жукорська, А. М. Зленко, В. Льос, Д. М. Мелоун, П. Надін, О. В. Сердюк, П. Стабс, Б. І. Тарасюк, Н. Турчин, Ю. М. Ханімякі, Д. Ховелл, С. Честерман, І. В. Яковюк та ін. [1–20]. Ситуація на міжнародній арені змінюється, і сьогодні ООН стоїть перед новими проблемами та викликами, які не досліджувалися авторами або досліджувалися фрагментарно, тому звернення до осмислення можливих моделей реформування ООН в сучасних умовах є цілком доцільним.

У статті досліджується ООН, її інститути і структури. **Метою** статті є виявлення проблем у діяльності ООН, що впливають на її здатність виконувати поставлені завдання, а також розробка пропозицій щодо підвищення ефективності роботи ООН.

Виклад основного матеріалу. З утворенням ООН у людства з'явилася надія, що йому вдасться нарешті створити новий світовий порядок, заснований на керівній ролі ООН. Сьогодні вона виступає як центральна і універсальна міжнародна організація, покликана підтримувати міжнародний мир і безпеку, сприяти досягненню інших благородних цілей, визначених Статутом ООН. Назва «Об'єднані Нації», запропонована президентом США Ф. Рузвельтом, була вперше згадана в Декларації Об'єднаних Націй, яка була підписана 1 січня 1942 р. Представники 26 держав під час Другої світової війни взяли на себе зобов'язання від імені своїх урядів вести спільну боротьбу проти фашистських країн – Німеччини, Італії та Японії. Терміном «Об'єднані Нації» прийнято було називати держави, які входили до антигітлерівської коаліції. У жовтні 1943 р. в Москві на конференції міністрів закордонних справ Великої Британії, СРСР і США була прийнята Декларація з питання про загальну безпеку. Саме в Московській декларації зафіксовані принципові положення, які отримали в подальшому відображення в Статуті ООН. Рішення, прийняті на Московській конференції, були повторно підтверджені на зустрічі Ф. Рузвельта, Й. Сталіна та В. Черчилля в Тегерані в листопаді 1943 р. У серпні-жовтні 1944 р. в Думбартон-Оксі представники Великої Британії, Китаю, СРСР і США виробили пропозиції, які увійшли до Статуту. На переговорах було вирішено багато питань функціонування та повноважень ООН, крім питань

про повноваження Генеральної Асамблеї (ГА) та РБ, а також процедури голосування в РБ, відомій як принцип одноголосності великих держав. Остаточна домовленість з цих питань була досягнута в лютому 1945 р. в Криму на конференції керівників трьох союзних держав – Рузвельта, Сталіна і Черчилля.

25 квітня – 26 червня 1945 р. в Сан-Франциско пройшла Конференція Об'єднаних Націй, яку скликали з ініціативи Великої Британії, Китаю, СРСР і США, на Конференції представники 50 країн обговорювали Статут ООН. 26 червня 50 країн підписали Статут ООН. П'ятдесят першою державою стала Польща, яка не брала участі в Конференції, тому підписала Статут трохи пізніше. Статут ООН проголосив основні цілі та принципи Організації, а також завдання основних органів [21]. Офіційно ООН існує з 24 жовтня 1945 р. – дня ратифікації Статуту більшістю країн, які його підписали. У 1947 р. ГА ООН оголосила 24 жовтня Днем Об'єднаних Націй [22], який буде присвячений інформуванню народів світу про цілі і досягнення ООН. Головну причину створення ООН можна визначити як усвідомлення лідерами країн антигітлерівської коаліції, світовою спільнотою в цілому неприпустимості повторення подій Другої світової війни, необхідності розробки ефективних інструментів і механізмів протидії агресії й збереження миру.

Слід зазначити, що структура ООН досить складна і включає в себе велику кількість різних організаційних одиниць – комітетів, комісій, департаментів тощо. Головні структурні підрозділи – ГА, РБ, Економічна і Соціальна рада (ЕКОСОП), Міжнародний суд (МС), Рада з Опіки (призупинила свою роботу 1 листопада 1994 р.), Секретаріат. Із точки зору рівня владних повноважень найбільш важливими є ГА і РБ ООН.

ГА ООН об'єднує всі держави, що входять в організацію (всього їх на цей час 193), і розглядає на своїх засіданнях (сесіях) найбільш важливі та актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин. Саме рішення, прийняті нею у вигляді резолюцій, відображають позицію світової громадської думки з тієї чи іншої проблеми й є основою діяльності РБ ООН. Важливо, однак, зауважити, що рішення ГА мають рекомендаційний характер, тобто необов'язкові для виконання. Саме ця обставина серйозно обмежує її вплив на розвиток ситуації у світі.

Рада Безпеки – установа ООН, що привертає найпильнішу увагу світового співтовариства. Відповідно до п. 1 ст. 24 Статуту ООН, на РБ ООН покладається головна відповідальність за підтримання міжнародного миру й безпеки, для цього вона наділяється відповідними функціями й повноваженнями (статті 34, 36, 39–42, 44, 45 Статуту ООН). РБ має право застосовувати різноманітні санкції до держави-агресора, а також вимагати від держав-членів участі у цих санкціях (статті 41, 42 Статуту ООН). Для здійснення функцій РБ ООН держави-члени зобов'язуються передавати за необхідності

в її розпорядження збройні сили і відповідні засоби обслуговування, у тому числі й надавати право проходу (ст. 43 Статуту ООН). Рішення з усіх питань, окрім процедурних та при обранні членів Міжнародного Суду ООН, вимагають 9 голосів, усіх постійних членів у тому числі (ст. 27 Статуту ООН, ст. 10 Статуту Міжнародного Суду ООН) [23]. Постійні члени РБ наділені правом вето. Таким чином, держави – засновниці ООН можуть заблокувати будь-яке рішення, яке не збігається з їх інтересами. На відміну від рішень ГА, рішення, що приймаються РБ, в принципі, є обов'язковими для виконання. Разом з тим, зважаючи на відсутність постійно діючого механізму виконання, рішення РБ нерідко ігноруються. Все це несприятливо позначається на репутації Організації в цілому. Більш того, несправедливі переваги, якими користуються держави П-5 (постійне членство в РБ і право вето), створюють подвійний стандарт відповідальності і ведуть до широкого поширення невдоволення інших країн. Проте РБ все ж довела свою ефективність у справі запобігання загрози третьої світової війни, а також у справі зупинення і попередження значної частини регіональних конфліктів. За умови відповідних перетворень РБ могла б стати одним з головних гарантів миру.

ЕКОСОП є основним органом, що займається координацією, проведенням огляду політики та розробкою рекомендацій щодо вирішення економічних, соціальних та екологічних питань. Рада також займається організацією досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей у сфері розвитку. Рада є центральним механізмом системи ООН і спеціалізованих установ, які відповідають за роботу в економічній, соціальній та екологічній сферах, а також координуючим і спрямовуючим роботу допоміжних органів і експертних груп. 54 члена Ради обираються ГА терміном на три роки. ЕКОСОП є центральною платформою для розгляду й обговорення питань сталого розвитку. Важливість цього органу засвідчує той факт, що на нього припадає майже 70% всіх бюджетних ресурсів, а також персоналу ООН.

МС є головним судовим органом ООН. МС знаходиться в Палаці миру в Гаазі (Нідерланди). Це єдиний з шести головних органів ООН, який знаходиться не в Нью-Йорку. Суд виконує два основні завдання: розв'язання, відповідно до міжнародного права, юридичних суперечок, переданих йому на розгляд державами, і винесення консультативних висновків з юридичних питань, запитуваних належним чином уповноваженими на те органами та спеціалізованими установами ООН. Ефективність роботи МС значно знижена обмеженістю його можливостей, тією обставиною, що держави світу звертаються до МС виключно добровільно, а його юрисдикція не забезпечує обов'язковості виконня рішень, що приймаються, бо обов'язковими вони є лише для держав – безпосередніх учасників судового процесу. Так само і позиція МС з тієї чи іншої міжнародної проблеми, що надається ГА або РБ

у вигляді офіційного рішення МС, має винятково консультативний характер і не має сили закону.

Секретаріат – це міжнародний персонал, що працює в установах по всьому світу і виконує різноманітну повсякденну роботу Організації. Він обслуговує й інші головні органи ООН і здійснює прийняті ними програми та політичні установки. На чолі Секретаріату стоїть Генеральний секретар, який призначається ГА за рекомендацією РБ терміном на 5 років з можливістю переобрання на новий термін. Співробітників ООН беруть на роботу на міжнародній та місцевій основі, вони зайняті в усіх місцях служби ООН, а також в миротворчих операціях. У Секретаріаті ООН працює 5,5 тисяч осіб, а бюджет Організації у 2016–2017 рр. досяг 5,4 млрд доларів. Це – не враховуючи фінансування операцій з підтримки миру (8,27 млрд доларів у 2016 р.), гуманітарної допомоги (20,1 млрд доларів у 2016 р.) [24] та інших витрат. Разом з тим в роботі Секретаріату відзначається забюрократизованість, яка «...маскувала проблеми замість того, щоб приділити їм достатньої уваги» [25], дублювання функцій, низька ефективність роботи.

Головна проблема ООН в роки «холодної війни» – протистояння СРСР і США – полягала в низькій ефективності роботи організації і недостатньому рівні її впливу на ситуацію в світі. Діяльність ООН часто була паралізована СРСР і США, які використовували своє домінуюче становище у світі і членство в РБ ООН. У вирішенні проблем міжнародних відносин ООН грала порівняно невелику роль. Практично всі найважливіші проблеми вирішувалися спільними зусиллями США і СРСР, але не ООН. Наприклад, саме завдяки спільним діям цих двох країн вдалося врегулювати Суецьку кризу 1956 р. і зупинити арабо-ізраїльську війну в жовтні 1973 р. У роки «холодної війни» погано працював і принцип незастосування сили, неприпустимості агресії. У першу чергу це стосувалося СРСР і США. Обидві держави регулярно вдавалися до агресії, використовуючи як виправдання право на самооборону, захист співвітчизників, які опинилися в зоні конфлікту, союзницькі зобов'язання, звернення за допомогою (справжні чи сфабриковані) урядів тих чи інших країн, захист «демократичних цінностей» або «ідеалів комунізму» тощо. Досить згадати війну у В'єтнамі або Афганістані, вторгнення США в Гренаду в 1983 р. або Панаму в 1989 р., введення радянських військ в Угорщину в 1956 р. і Чехословаччину в 1968 р. тощо.

Кінець ХХ ст. був ознаменований глобальними змінами в системі міжнародних відносин (розпад СРСР, крах біполярної моделі, перетворення США у світового політичного лідера). У цих умовах роль і значення ООН як головної міжнародної структури, що забезпечує стабільність системи міжнародних відносин, багаторазово збільшилася. Одночасно з цим постало питання про завдання ООН у нових геополітичних умовах. Дуже скоро стало очевидно,

що розпад біполярної системи веде до глобальних зрушень в системі міжнародних відносин, перекроювання політичної мапи світу, появи величезної кількості локальних конфліктів, які прийшли на зміну глобальному конфлікту наддержав СРСР і США. В Європі вогнищами конфліктів стали колишня Югославія і колишній СРСР, в Африці – Сомалі, Руанда, Заїр, Сьєрра-Леоне. Головним завданням ООН у нових умовах стала швидка й адекватна реакція на виникаючі конфлікти, прийняття ефективних заходів до їх врегулювання.

Перше десятиліття постбіполярної епохи показало, що ООН, по суті, стикається з тими ж проблемами, що і в епоху «холодної війни». Це і неузгодженість дій держав, що входять до РБ ООН, і їх невміння знайти спільну мову при вирішенні тієї чи іншої проблеми, і нерішучість самої ООН, що наочно проявилось під час подій в Югославії. Але найголовніше – почала даватися взнаки все та ж тенденція до використання державами світу, в першу чергу наддержавами, збройних сил без згоди РБ ООН, тобто спостерігалось фактичне ігнорування ООН. Найбільш яскраві і резонансні випадки – події в Югославії 1990-х років, коли ООН була фактично усунена від вирішення кризи. США і НАТО діяли, по суті, в обхід ООН і без її згоди. Подібного роду тенденції продовжилися і навіть посилювалися в 2000-х роках. Тут необхідно згадати насамперед військову операцію Росії проти Грузії в 2008 р., введення російських військ на територію Південної Осетії і Абхазії, здійснено без відповідної резолюції РБ ООН.

Залишилася й інша найважливіша проблема, актуальна в період «холодної війни», – це зловживання державами – постійними членами РБ ООН правом вето. Яскравий приклад – блокування Росією та Китаєм зусиль країн Заходу, спрямованих на введення санкцій проти режиму Башара Асада в Сирії. Практично аналогічна ситуація склалася в ході української політичної кризи, спровокованої подіями в Криму. Представники Росії в РБ ООН 15 березня 2014 р., скориставшись правом вето, не дозволили їй прийняти резолюцію, що оголошує референдум щодо приєднання Криму до Росії незаконним [26].

Можна констатувати, що в РБ ООН склалася два табори: США, Франція, Велика Британія проти Росії і Китаю. В результаті її робота, по суті, паралізована. Будь-які спроби одного табору прийняти вигідну йому резолюцію моментально блокуються державами з іншого табору. Висновок очевидний: РБ ООН перетворюється в абсолютно безпорадну структуру, нездатну виконувати свою головну функцію – забезпечувати міжнародну безпеку і припиняти збройні конфлікти. Сьогодні РБ ООН ігнорується. Кількість військових операцій, що організують втручання в справи інших держав під приводом «гуманітарних інтервенцій», проведених без її санкції, дедалі збільшується.

Отже, обов'язковою умовою є реформування ООН та її головних структур: ГА і РБ ООН, перетворення їх в ефективно працюючі структури. Крім того, вимагають свого реформування та вдосконалення діяльність з підтримки миру, миробудівництва і роззброєння, створення ефективної системи забезпечення прав людини, зміцнення судової системи, координація діяльності спеціалізованих установ та спеціальних комісій і фондів ООН, зміцнення кадрового потенціалу [27].

Наприкінці ХХ ст. світ зіткнувся з новими проблемами, пов'язаними з процесом глобалізації, а їх вирішення стало не під силу однієї або декільком державам. Це зумовило пошук шляхів реформування ООН та її структур, зажадало вдосконалення системи міжнародної безпеки в рамках Статуту ООН для адекватної відповіді на виклики і загрози, з якими стикається сучасний світ. Професор історії в Єльському університеті П. Кеннеді визнає необхідність реформ в ООН, яка «все більше здається анахронізмом» [28, р. 245], оскільки її Статут виражає реалії на момент його прийняття у 1945 р. [28, р. 245].

Початок процесу активного реформування ООН пов'язано з приходом на пост Генерального секретаря (ГС) Кофі Аннана в 1997 р. В ході 52-ї сесії ГА ООН були намічені основні напрями оновлення ООН, включаючи структурні перетворення в Секретаріаті, координацію організацій системи ООН на рівні країн, поліпшення взаємодії з громадянським суспільством. Ця тема отримала розвиток на «Саміті тисячоліття» у 2000 р. відразу після закінчення 55-ї сесії ГА ООН, що відбулася у вересні того ж року. Саміт, на якому були присутні 185 делегацій, у тому числі 105 глав держав і урядів – членів ООН, обговорив доповідь ГС ООН К. Аннана про глобальні проблеми людства «в століття нестримного науково-технічного прогресу» [29], поглиблення розриву між багатими і бідними країнами, загрози біосферно-екологічної кризи. У центрі уваги перебували питання, пов'язані зі зміцненням ролі ООН і підвищенням її ефективності в міжнародних відносинах, а також підтвердження статутних прерогатив РБ, консолідація основних принципів міжнародного права. Велика увага була приділена проблемі глобалізації світової спільноти. При цьому як в доповіді К. Аннана, так і в інших виступах учасників було зазначено, що глобалізація при деяких її перевагах має суттєві мінуси. Наприклад, світовий ринок ще не керується правилами, заснованими на «спільних соціальних цілях», а можливість користуватися економічними перевагами глобалізації мають головним чином індустріально розвинені країни. Однак в ООН входять держави з різним рівнем економічного розвитку, з різними, іноді взаємовиключними, інтересами. І в цьому відношенні ООН покликана всіляко сприяти виробленню компромісу. Головним підсумковим документом саміту стала Декларація тисячоліття (ДТ), в якій були визначені напрями діяльності щодо приведення ООН у відповідність до вимог нового часу [30].

Усі наступні проекти і програми реформ повинні були проводитися в рамках сформульованих ДТ цілей.

Значний вклад у реформування ООН мала друга найважливіша доповідь ГС під назвою: «Зміцнення ООН: програма подальших перетворень», представлена на 57-у сесію ГА ООН. У ній говорилося про підвищення ефективності діяльності ООН у таких сферах, як захист прав людини, громадська інформація, розподіл ресурсів, управління людськими ресурсами. На черговій сесії ГА ООН було прийнято рішення про продовження зусиль з розробки всеосяжної та ефективної стратегії реагування на глобальні загрози та виклики [31]. Важливу роль у підготовці відповідних висновків і рекомендацій була покликана зіграти створена ГС ООН Група високого рівня з питань загроз, викликів і змін, що отримала назву «Групи мудреців».

У доповіді ГС «При більшій свободі: до розвитку, безпеки і правам людини для всіх» [32] визначено основні напрями реформування ООН: ключовим завданням реформи ООН мало стати позбавлення людства від бідності і війн. Серед новаторських пропозицій пролунала ідея щодо створення Комісії з миробудівництва, фінансовим джерелом якої став би добровільний постійно діючий фонд з миробудівництва. Була також запропонована ідея замінити Комісію з прав людини меншою за складом постійно діючою Радою з прав людини, в статусі одного з головних органів Організації або допоміжного органу ГА, члени якої обиратимуться безпосередньо більшістю голосів держав – членів ГА за підтримки в дві третини від присутніх членів, що братимуть участь у голосуванні. У березні 2006 р. ця пропозиція ГС була реалізована, замість Комісії з прав людини була створена Рада з прав людини у складі 47 членів [33].

У доповіді пропозиції торкалися також питання реформи Секретаріату ООН, яка на прохання ГС полягала в необхідності аналізу ГА усіх наданих мандатів, які діяли більше 5 років, з метою визначення їх актуальності та можливості перерозподілу виділених ресурсів для вирішення нових завдань; узгодження можливості надання ГС повноважень і ресурсів для здійснення одноразової програми щодо стимулювання дострокового виходу співробітників на пенсію, що сприятиме відновленню складу персоналу, виходячи з існуючих потреб; прийняття рішення щодо проведення державами-членами в співпраці з ГС всеосяжного огляду бюджетних і кадрових правил, які визначають діяльність Організації; ухвалення пакету заходів з реформування системи управління, яку Генсек проводить у цілях підвищення рівня підзвітності, транспарентності й ефективності в Секретаріаті, а також ухвалення рішення щодо проведення всеосяжного огляду діяльності Управління служб внутрішнього нагляду з метою зміцнення його незалежності і розширення повноважень, разом з тим посилення його кадрового складу й потенціалу.

Продовженням формування стратегії боротьби з тероризмом в рамках системи ООН стала доповідь К. Аннана «Єдність в боротьбі з тероризмом: рекомендації щодо глобальної контртерористичної стратегії» [34], яка була представлена 27 квітня 2006 р. У доповіді були доповнені й удосконалені п'ять таких стратегічних пунктів: 1) переконання груп людей у необхідності відмови від тероризму і його підтримки; 2) позбавлення терористів засобів для здійснення нападів; 3) запобігання державами діяльності терористичних груп; 4) зміцнення можливостей держав щодо усунення тероризму; 5) захист прав людини в контексті тероризму та контртерористичної діяльності. У рекомендаціях визначені практичні кроки надання Організацією допомоги її державам-членам у поліпшенні індивідуальних і колективних можливостей в боротьбі з тероризмом. Зазначені К. Аннаном у тексті доповіді положення лягли в основу Глобальної контртерористичної стратегії, прийнятої державами – членами ООН 8 вересня 2006 р. [35].

З метою підвищення ролі та ефективності діяльності ГА була прийнята резолюція 61/292 від 2 серпня 2007 р. [36]. Цією резолюцією активізується діяльність ЕКОСОП, особливо в галузі подолання бідності, зміни клімату. Хоча є проблеми з реформуванням МС, можна запропонувати такі шляхи його реформування: по-перше, визнання юрисдикції МС як обов'язкової (принаймні з найважливіших міжнародних проблем – підтримання миру і безпеки, територіальної цілісності держав, захисту прав людини); по-друге, розширення за рахунок міжнародних організацій кола суб'єктів міжнародних відносин, що мають право звернутися до МС.

Підсумовуючи досягнення ООН за час її існування, доцільно відзначити процес перетворення останньої з організації, яка була орієнтована переважно на конференційне обслуговування, на дійсно всесвітнього постачальника послуг, який здійснює свою діяльність практично в кожному куточку світу, тим самим сприяючи покращенню життя людей, які потребують допомоги. Підтвердженням досягнутого прогресу свідчить така статистична інформація: більше 70% від річного бюджету виділяється на миротворчі й інші польові операції, це майже на 20% більше порівняно з серединою 1990-х рр.; збільшилася кількість гуманітарних представництв з 12 до 43; майже в чотири рази зросла кількість правозахисних представників Управління Верховного комісара ООН з прав людини в державах [37]. Однак залишаються проблеми, які ще не подолані, найважливіша з них – це реформа РБ.

Дискусії щодо реформування РБ ООН ідуть з перших років існування цієї організації [38, с. 31]. Необхідність проведення реформи РБ обумовлена суттєвими змінами у світі, які відбулися після Другої світової війни: економічними, військово-політичними, демографічними тощо [39, с. 43]. Нинішній

склад РБ ООН пропорційно не представляє географічні зони конфлікту. Серед 15 членів РБ ООН 5 місць закріплені за регіональною групою Західної Європи (включаючи трьох постійних членів), 2 – за Східною Європою (включаючи Росію), 3 – за Азійсько-Тихоокеанським регіоном (АТР, включаючи Китай), 3 – за Африкою та 2 – за країнами Латинської Америки та Карибського басейну. Дані регіональні квоти свідчать, що третина місць у РБ ООН належить країнам «золотого мільярду», тоді як Східна Європа, в якій існує багато не врегульованих конфліктів, представлена лише Росією та одним непостійним членом, а Близький Схід – джерело найгостріших конфліктів – має лише одного представника від групи АТР. Крім того, азійська квота не завжди дозволяє враховувати позиції держав, чиї інтереси зачіпає низка територіальних конфліктів у Південно-Китайському та Східнокитайському морях, через які проходять основні морські маршрути світу.

Економічний вимір світового порядку показує, що в останні десятиліття відбувається перетікання основних економічних центрів із Заходу на Схід. Ця глобальна тенденція знаходить відображення у стрімкому зростанні ВВП країн Азії. Також невпинно зростає частка країн Африки у світовій економіці. Відтак сучасні реалії вимагають подолання асиметрії між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, з метою уникнення глобального протистояння по лінії Північ-Південь.

У військово-політичному вимірі п'ять головних бенефіціарів Другої світової війни – США, СРСР/Росія, Китай, Велика Британія та Франція – втратили колективну монополію у світовому порядку. Зокрема, Велика Британія та Франція втратили багато ознак глобальних держав ще в 1950-і роки внаслідок процесів деколонізації та набуття другорядної ролі у світі: Велика Британія стала головним союзником США, а Франція еволюціонувала від лідера європейського інтеграційного об'єднання до ключового, але молодшого партнера Німеччини в ЄС. Росія залишається ядерною державою, але з точки зору звичайних озброєнь поступається низці країн свого та інших регіонів світу, які не представлені в РБ ООН. Серед них виділяються держави, які відродили свій глобальний потенціал після Другої світової війни (Німеччина, Японія), а також регіональні лідери азійських та африканських держав, від політики яких залежить регіональна безпека та стабільність. Згідно з Глобальним індексом військової потужності 2018 р. (Global Firepower Ranking), до десятки найбільш потужних у військовому плані держав, окрім П-5, входять Індія, Південна Корея, Японія, Туреччина та Німеччина (табл. 1) [40]. До того ж ядерна зброя вже більше не перебуває у монопольній власності країн П-5. Щонайменше ще 4 країни світу мають ядерну зброю, а декілька десятків достатньо легко і швидко можуть її отримати.

Таблиця 1

Глобальний індекс військової потужності 2018 р.

№	Країна	Індекс
1	США (П-5)	0.0818
2	Росія (П-5)	0.0841
3	КНР (П-5)	0.0852
4	Індія	0.1417
5	Франція (П-5)	0.1869
6	Велика Британія (П-5)	0.1917
7	Північна Корея	0.2001
8	Японія	0.2107
9	Туреччина	0.2216
10	Німеччина	0.2461
	
29	Україна	0.5383

Демографічний вимір засвідчує, що незмінний склад РБ ООН в умовах стрімкого зростання населення призводить до зменшення легітимності ключового міжнародного органу з підтримання миру та безпеки. На момент підписання Статуту ООН населення світу складало 2,5 млрд осіб, а станом на 2018 р. вже перевищило 7,5 млрд осіб. Відтак нинішній склад РБ ООН посилює асиметрію між «золотим мільярдом», який має 5 представників, та густонаселеними країнами Азії та Африки, яким сумарно виділено 6 місць. Саме населення цих країн найбільше потерпає від збройних конфліктів, голоду, епідемій, змін клімату та природних стихій. Демографічний вибух призводить також до виснаження відновлюваних та невідновлюваних ресурсів, за які активізується боротьба між новими центрами сили.

Після закінчення «холодної війни» деякі країни поставили питання про необхідність реформування РБ. За часи керівництва шостого Генерального секретаря ООН Бутроса Бутроса Галі 11 грудня 1992 р. була прийнята без голосування резолюція 47-ї сесії ГА ООН «Питання про справедливе представництво в Раді Безпеки та розширенні її членського складу» [41], на 48-й сесії ГА ООН була створена Робоча група відкритого складу для розгляду всіх аспектів питання про розширення членського складу РБ та інших питань, що стосуються РБ [42], але практичних кроків з реформування РБ вжито не було. Головними питаннями, пов'язаними з реформою РБ ООН, є можливе збільшення постійних і непостійних членів РБ і право вето [27, р. 65–75], які вже тривалий час так і не вирішуються.

Активна розробка реформ РБ ООН почалася за головування К. Аннана. До того, як розпочати роботу над реформуванням РБ ООН, ГС ООН звернув-

ся до колишнього прем'єр-міністра Таїланда Анана Паньярачуна з проханням очолити Групу високого рівня з проблем викликів і змін. Після тривалої роботи Групи думки її членів дещо розійшлися. Це стосувалося питання щодо моделі розширення членського складу і методу визначення критеріїв членства у РБ, про що і повідомив світовому товариству в доповіді «Безпечніший світ: наша спільна відповідальність» Анан Паньярачун.

Незважаючи на розбіжності думок учасників, Група високого рівня з проблем викликів і змін дійшла висновку, що, по-перше, реформа РБ ООН повинна відповідно до ст. 23 Статуту ООН залучити до прийняття рішень ті держави, які здійснюють найбільший фінансовий, військовий і дипломатичний внесок в ООН, по-друге, у результаті реформи має зрости представницький статус організації (особливо це стосується країн, що розвиваються), по-третє, реформа не повинна зменшувати ефективність РБ, а, навпаки, має зробити цей орган більш підзвітним і більш демократичним. Як кінцевий результат було запропоновано дві моделі реформи РБ ООН: «А» і «Б». Модель «А» передбачає шість нових постійних місць, але без додаткового права вето, і три нові непостійні місця на дворічний період, які будуть поділені між основними регіональними зонами: Африка – 2 постійні місця і 4 місця терміном на два роки; Азія і Тихий океан – 2 і 3, відповідно; Європа – 1 і 2; Американський континент – 1 і 4. Таким чином, загальна кількість членів Ради Безпеки відповідно до плану «А» має становити 24 члени. Модель «Б» не передбачає нових постійних місць, але пропонує створення 8 місць на чотирирічний термін з правом поновлення і 1 нове непостійне місце на дворічний термін без права поновлення. Ці місця мають розподілитися між основними регіональними зонами таким чином: Африка 2 місця з правом поновлення (з чотирирічним терміном перебування) та 4 місця без права поновлення (з дворічним терміном перебування); Азія і Тихий океан – 2 і 3, відповідно; Європа – 2 і 1; Американський континент – 2 і 3. Таким чином, відповідно до моделі «Б» у Раді Безпеки ООН має представляти також 24 держави. Навіть за наявності такої розбіжності думок членів Групи, було досягнуто згоди в тому, що ніякі зміни в Раді Безпеки ООН не повинні сприйматися як постійні і як такі, що не можуть бути поставлені під сумнів у майбутньому. Тому Група вважає, що у 2020 р. має відбутися перегляд складу РБ ООН. Також спільним виявилось те, що жодна з моделей не передбачає розширення права вето [43].

Разом з тим деякі держави розробили власні пропозиції. «Група чотирьох» (G4), до складу якої входили Бразилія, Індія, Німеччина та Японія, що були зацікавлені в отриманні постійних місць в РБ, запропонували розширення постійних членів без повноважень щодо вето (табл. 2) [1, р. 99].

Таблиця 2

Пропозиції G4, щодо розширення РБ ООН до 25 членів

	Нові постійні члени без права вето	Нові непостійні члени
Африка	2	1
Азія	2	1
Східна Європа	0	1
Латинська Америка та Карибський регіон	1	1
Західна Європа та інші держави	1	0
Разом	6	4

На противагу G4, чотири десятки регіональних держав – Аргентина, Індонезія, Іспанія, Італія, Колумбія, Мексика, Туреччина тощо – сформували так званий «кавовий клуб», який відкидав ідею реформування РБ ООН за рахунок збільшення чисельності постійних членів. Натомість, «кавовий клуб» пропонує створити справедливе представництво на регіональній основі. Згодом група держав отримала назву «Єднання заради згоди» (Uniting for Consensus, UfC). Вона просуває ідею збільшення непостійних членів РБ ООН з 10 до 20 держав-членів, які обираються на дворічний відновлювальний термін (табл. 3) [1, р. 100]. У 2009 р. Італія та Колумбія модифікували позицію UfC, яка передбачає збільшення терміну регіональних представників без права на повторне переобрання, однак регіональні групи мають бути представлені не державами, а регіональними блоками та об'єднаннями. Крім того, UfC виступає за обмеження права вето, якщо справа стосується гл. VII Статуту ООН (Дії стосовно загрози миру, порушень миру й актів агресії) з перспективою подальшого скасування.

Таблиця 3

Розподіл 20 непостійних місць за пропозицією UfC

	Розподіл
Африка	6
Азія	5
Східна Європа	2
Латинська Америка та Карибський регіон	4
Західна Європа та інші держави	3
Разом	20

Африканський Союз є окремою групою інтересів («Езулвіні консенсус»), яка виступає за збільшення складу РБ ООН до 26 держав-членів, серед яких

мають бути 2 постійні та 7 непостійних членів від Африки. «Езулвіні консенсус» відповідає також регіональним інтересам Латинської Америки, оскільки обидва континенти прагнуть збільшити представництво країн, що розвиваються, у всіх органах ООН. За потенційне місце у РБ ООН конкурують ПАР, Єгипет та Нігерія (табл. 4) [1, р. 100].

Таблиця 4

Африканська пропозиція щодо реформування РБ ООН

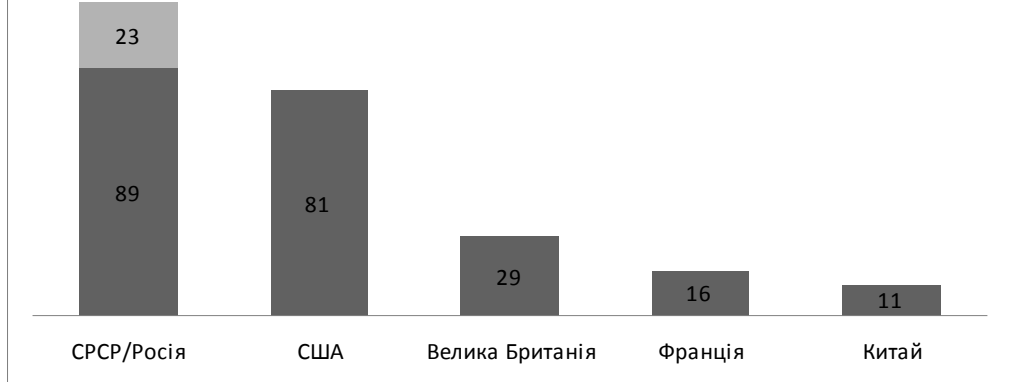
	Нові постійні члени, які мають право вето	Нові непостійні члени
Африка	2	2
Азія	2	1
Східна Європа	0	1
Латинська Америка та Карибський регіон	1	1
Західна Європа та інші держави	1	0
Разом	6	5

Окрім перерахованих вище існують також і багато інших ідей та пропозицій щодо реформи ООН. Цікавими видаються ідеї щодо ротації постійних членів відповідно до внесків країн з метою підтримання міжнародного миру, безпеки та розвитку відповідно до чітких критеріїв та контрольних точок, а також дотримання найкращих стандартів внутрішньої та зовнішньої політики. За цих умов до П-5 достатньо легко би приєдналися Японія, Німеччина чи, наприклад, Швеція, а позбулися б членства такі країни як РФ чи навіть, наприклад, США.

За 73 роки своєї діяльності РБ ООН не спромоглася стати надійною основою миру і безпеки у світі, бути ефективним захисником міжнародного права, попередити численні кровопролитні конфлікти на регіональному рівні, у тому числі російсько-український. Одна з причин цієї невдачі – право вето у РБ ООН, яке п'ять постійних членів не завжди використовують у конструктивних цілях. Так, протягом 1946–2018 рр. за допомогою права вето було заблоковано 202 резолюції РБ ООН, з яких лише у 34 випадках цим правом скористалося дві чи більше держав [44]. У більшості випадків це давало змогу СРСР/Росії та США блокувати дії примусового характеру проти їхніх союзників у різних частинах світу (див. діаграму).

За останні роки яскраві приклади зловживання правом вето були зафіксовані при розгляді ізраїльсько-палестинського конфлікту (США послідовно підтримують Ізраїль), врегулюванні сирійської кризи (Росія продовжує

Застосування права вето у РБ ООН в 1946–2018 рр.

блокувати резолюції проти сирійського уряду) та української кризи (Росія скористалася правом вето в резолюції про визнання референдуму у Криму нелегітимним та щодо створення Міжнародного кримінального трибуналу щодо МН17). Таким чином, головна міжнародна інституція з підтримання миру та безпеки нерідко стає безсилою у спробах припинити насильство, а агресія залишається непокараною. І якщо у часи «холодної війни» право вето ще могло сприйматися як свого роду запобіжник для уникнення ядерної війни, то сьогодні воно слугує винятково як засіб лобювання егоїстичних національних інтересів, не зважаючи на міжнародне право чи позицію переважної більшості світової спільноти. А отже, право вето постійних членів РБ, як і існуюча конструкція РБ, не відповідають реаліям сучасного світопорядку і є перешкодою для забезпечення миру і безпеки у світі. Тому в 2013 р. з ініціативою обмеження права застосування вето «п'ятіркою» РБ ООН в разі розгляду Радою ситуацій, які мають ознаки злочинів проти людяності та геноциду, виступила Франція. Пізніше співавтором ініціативи стала Мексика. На даний момент 114 країн світу підтримують ідею обмеження використання постійними членами РБ ООН права вето [45].

Таким чином, під час реформування РБ варто враховувати два основні аспекти: представництво народів і націй в органі має бути ширшим та РБ повинна швидко й адекватно реагувати на загрози і приймати рішення в разі потреби. РБ слід представляти міжнародне співтовариство, відображаючи реальний баланс учасників міжнародних відносин, що підвищить рівень її

легітимності в очах міжнародного співтовариства за рахунок об'єктивного представництва націй і народів та статусів постійних членів цього органу. До речі, досвід збільшення чисельності непостійних членів РБ в історії ООН вже є: 17 грудня 1963 р. резолюцією ГА ООН чисельність непостійних членів РБ було збільшено з 6 до 10 [46]. В історії ООН також вже був прецедент зміни постійного члена РБ ООН. 25 жовтня 1971 р. ГА ООН прийняла резолюцію про визнання уряду КНР законним представником Китаю в ООН, позбавивши Республіку Китай (Тайвань) членства в ООН [47]. Цей прецедент є особливо цікавим для України в контексті того, що РФ незаконно, з точки зору М. В. Бу-роменського, займає місце постійного члена РБ [12]. Але слід підкреслити, що будь-яке інституційне реформування РБ, як і будь-якого іншого головного органу ООН, має відбуватися виключно шляхом внесення змін і доповнень до Статуту ООН як єдиного універсального документа, здатного забезпечити міжнародно-правову легітимність таких перетворень.

Висновки. Сьогодні, на початку XXI ст., з'явилися принципово нові проблеми глобального масштабу, вирішити які людство зможе лише спільними зусиллями. Найважливіші серед них – забезпечення миру на планеті, територіальної цілісності держав, загроза світового тероризму, глобальної екологічної катастрофи, гостра нестача ресурсів, розрив, що збільшується, між найбіднішими і найбагатшими країнами світу [48]. Саме ООН може і повинна в нинішній ситуації стати організацією, яка об'єднає зусилля світової спільноти для вирішення названих проблем. Але для цього вона повинна реформуватися.

Основи сучасної кризи ООН виникли з моменту підписання її Статуту. Це пов'язано з тим, що довготривалий та дискусійний процес узгодження основних положень цього документа відбувся завдяки поступкам і компромісам учасників Організації, які заклали можливість подальшого його перегляду. У перші роки існування ООН про зміни концептуальних основ Статуту не йшлося. Тільки з активізацією «холодної війни» стали помітними перші прояви неефективності роботи Організації. Ідеологічна конфронтація між СРСР та США в другій половині XX ст. стала причиною неспроможності ООН консолідовано приймати рішення та призвела до появи низки міжнародних проблем. Розпад біполярної світової системи, глобалізація створили нові виклики для ООН. Потрібне подальше реформування ГА, РБ, ЕКОСОП, МС, Секретаріату ООН. Реформування РБ ООН необхідно проводити поступово, формуючи в рамках самої РБ узгоджені концептуальні основи і практичні заходи зі збереження і зміцнення її як центрального органу ООН, але перетворення необхідні: змінився світ, треба змінювати і структуру, яка його захищає. На початковому етапі потрібно чисельно збільшити РБ, кількість постійних членів має відображати регіональну картину світу, нові постійні члени протягом 15–20 років не мають права вето.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baccarini M. P. O. Informal Reform of the United Nations Security Council. *Contexto Internacional*. 2018. Vol. 40(1). Jan/Apr. P. 97–115.
2. Butler R. Reform of the United Nations Security Council. *Penn State Journal of Law & International Affairs*. 2012. Vol. 1, No. 1. P. 23–39.
3. Chesterman S., Johnstone I., Malone D. M. Law and practice of the United Nations : documents and commentary. Oxford ; New York, N. Y. : Oxford University Press, 2016. 741 p.
4. Engelbrekt K. Responsibility Shirking at the United Nations Security Council: Constraints, Frustrations, Remedies. *Global Policy*. 2015. No. 6. P. 369–378.
5. Hanhimäki J. M. The United Nations: a very short introduction. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2015. 172 p.
6. Hovell D. The power of process: the value of due process in Security Council sanctions decision-making. Oxford, United Kingdom : Oxford University Press, 2016. 193 p.
7. Nadin P. UN Security Council reform. Abingdon, Oxon ; New York, NY : Routledge, 2016. xi, 154 p.
8. Post-2015 UN development: making change happen? / edited by Stephen Browne and Thomas G. Weiss. Abingdon, Oxon; New York, N. Y. : Routledge, 2014. xx, 264 p.
9. Аксенов А. Б. К вопросу о реформировании Совета Безопасности ООН и определении статуса права вето. *Вестник экономики, права и социологии. Серия: Право*. 2017. №4. С. 125–129.
10. Баймуратов М. А., Волошин Ю. А., Мелишишин В. Б. Организация Объединенных Наций в условиях глобализации: вопросы модернизации и повышения эффективности деятельности / под ред. проф. М. А. Баймуратова. Москва : Транс-Лит, 2008. 272 с.
11. Бородаенко А. А. Реформирование Совета Безопасности ООН: вероятность замены эффективности в деятельности политическими амбициями. *Теория и практика общественного развития*. 2016. №4. С. 100–102.
12. Буроменський М. В. Міжнародно-правові проблеми постійного членства Російської Федерації в Раді Безпеки ООН. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. №1. С. 208–221.
13. Годованик Є. В. Реформа Ради Безпеки ООН у контексті загального реформування ООН на сучасному етапі. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2011. Вип. 1. С. 248–253.
14. Губань Р. В. Проблеми реалізації проектів реформи Ради Безпеки ООН. *Юридичний журнал*. 2007. №11. С. 64–74.
15. Дундукова Т. А. Основные предложения и позиция постоянных членов Совета Безопасности ООН по вопросу реформирования Организации Объединенных Наций. *Молодой учёный*. 2016. №9 (113). С. 972–978.
16. Жукорська Я. М. Напрями реформування ООН: Рада Безпеки. *Право і суспільство*. 2015. №4. С. 8–12.
17. Калядин А. Н. Какая реформа поможет реализовать потенциал Совета Безопасности ООН? *Пути к миру и безопасности*. 2015. №2 (49). С. 7–19.

18. Лукьянов В. Ю. ООН в современном мире: проблемы, тенденции, перспективы. *Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Гуманитарные и общественные науки*. 2015. №2 (220). С. 35–44.
19. Турчин Н. Напрями реформування ООН: Рада безпеки. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2015. Вип. 9. С. 90–93.
20. Щербак И. Н. О деятельности Совета Безопасности ООН на современном этапе. *Вестник МГИМО-Университета*. 2013. №6. (33). С. 9–14.
21. Charter of the United Nations. Chapter I: Purposes and principles. URL: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html> (access date: 30.09.2018).
22. United Nations. General Assembly. 1947. A/RES/168 (II). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/038/75/IMG/NR003875.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
23. Международный Суд. Статут. URL: <http://www.un.org/ru/iccj/statut.shtml#chap1> (дата обращения: 30.09.2018).
24. Маргинюк В. Хто він – новий генсек ООН? Очікування України та світу від Антоніо Гутерріша. URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/10/10/7055617/?fb_comment_id=1190997664330673_1191092000987906#f41cac51338d28 (дата звернення: 30.09.2018).
25. Ghali – Boutros B. The Empowering of the United Nations. *Foreign Affairs*. 1992. Vol. 71 (5), Winter 1992/93. P. 89–101. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/1992-12-01/empowering-united-nations> (access date: 30.09.2018).
26. United Nations. Security Council. 2014. S/2014/189. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/266/57/PDF/N1426657.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
27. Schwartzberg J. E. Transforming the United Nations system: designs for a workable world. Tokyo, Japan; New York, NY: United Nations University Press, 2013. xxxix, 364 p.
28. Kennedy P. The Parliament of Man: The United Nations and the Quest for World Government. London : Allen Lane, 2006. xv, 361 p.
29. We the peoples: the role of the United Nations in the twenty-first century: Report of the Secretary-General. URL: <https://undocs.org/A/54/2000> (access date: 30.09.2018).
30. United Nations Millennium Declaration. A/RES/55/2. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/559/51/PDF/N0055951.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
31. United Nations. General Assembly. 2003. A/RES/58/16. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/453/87/PDF/N0345387.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
32. In larger freedom: towards development, security and human rights for all: Report of the Secretary-General. A/59/2005. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).

33. United Nations. General Assembly. 2006. A/RES/60/251. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/502/68/pdf/N0550268.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
34. Uniting against terrorism: recommendations for a global counter-terrorism strategy: Report of the Secretary-General. A/60/825. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/330/88/PDF/N0633088.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
35. United Nations. General Assembly. 2006. A/RES/60/288. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/88/PDF/N0550488.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
36. United Nations. General Assembly. 2007. A/RES/61/292. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/511/91/PDF/N0651191.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
37. Report of the Secretary-General on the work of the Organization. A/61/1. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/461/97/pdf/N0646197.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
38. Малеев Ю. Н. Совет Безопасности ООН и вопросы международного управления. *Международное право*. 2006. № 1 (25). С. 24–47.
39. Гришаева Л. Е. Системный кризис ООН. *Дипломатическая служба*. 2015. № 2. С. 37–53.
40. 2018 Military Strength Ranking. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (access date: 30.09.2018).
41. United Nations. General Assembly. 1992. A/RES/47/62. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/082/52/IMG/N9308252.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
42. United Nations. General Assembly. 1993. A/RES/48/26. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/711/10/IMG/NR071110.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
43. United Nations. General Assembly. 2004. A/59/565. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
44. Вето в Совете Безопасности. URL: <http://www.un.org/ru/sc/meetings/veto/> (дата обращения: 30.09.2018).
45. Ограничение права вето в СБ ООН поддержали 114 стран, заявил Лихтенштейн. URL: <http://rossiya.media/news/2017-09-23/58790-ogranichenie-prava-veto-v-sb-oon-podderzhali-114-stran-zajavil-lihtenshtein.html> (дата обращения: 30.09.2018).
46. United Nations. General Assembly. 1963. A/RES/1991 (XVIII). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/186/66/IMG/NR018666.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).
47. United Nations. General Assembly. 1971. A/RES/2758 (XXVI). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/74/IMG/NR032774.pdf?OpenElement> (access date: 30.09.2018).

48. Требін М. П. Україна перед викликами XXI століття. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Соціологія. Харків : Право, 2017. Вип. 4 (35). С. 141–156.

REFERENCES

1. Baccarini, M. P. O. (2018). Informal Reform of the United Nations Security Council. *Contexto Internacional*, 40(1), 97–115.
2. Browne, S., Weiss, T. G. eds. (2014). *Post-2015 UN development: making change happen?* Abingdon, Oxon; New York, N. Y. : Routledge.
3. Butler, R. (2012). Reform of the United Nations Security Council. *Penn State Journal of Law & International Affairs*, 1(1), 23–39.
4. Chesterman, S., Johnstone, I., Malone, D. M. (2016). *Law and practice of the United Nations: documents and commentary*. Oxford; New York, N. Y. : Oxford University Press.
5. Engelbrekt, K. (2015). Responsibility Shirking at the United Nations Security Council: Constraints, Frustrations, Remedies. *Global Policy*, 6, 369–378.
6. Hanhimäki, J. M. (2015). *The United Nations: a very short introduction*. Oxford; New York: Oxford University Press.
7. Hovell, D. (2016). *The power of process: the value of due process in Security Council sanctions decision-making*. Oxford, United Kingdom : Oxford University Press.
8. Nadin, P. (2016). *UN Security Council reform*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge.
9. Aksenov, A. B. (2017). K voprosu o reformirovanii Soveta Bezopasnosti OON i opredelenii statusa prava veto. *Vestnik ekonomiki, prava i sotsiologii. Serija: Pravo – Bulletin of economics, law and sociology. Series: Law*, 4, 125–129 [in Russian].
10. Baymuratov, M. A., Voloshin, Yu. A., Melishishin, V. B. (2008). *Organizatsiya Obyedinennykh Natsiy v usloviyakh globalizatsii: voprosy modernizatsii i povysheniya effektivnosti deyatelnosti / Pod red. prof. M. A. Baymuratova*. Moskva: TransLit [in Russian].
11. Borodaenko, A. A. (2016). Reformirovanie Soveta Bezopasnosti OON: verojatnost' zameny jeffektivnosti v dejatel'nosti politicheskimi ambicijami. Teorija i praktika obshhestvennogo razvitija – *Theory and practice of social development*, 4, 100–102 [in Russian].
12. Buromenskyi, M. V. (2014). Mizhnarodno-pravovi problemy postiinoho chlenstva Rosiiskoi Federatsii v Radi Bezpeky OON. *Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1, 208–221 [in Ukrainian].
13. Hodovanyk, Ye. V. (2011). Reforma Rady Bezpeky OON u konteksti zahalnoho reformuvannia OON na suchasnomu etapi. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Serii : Pravo – Scientific Herald of the Academy of Municipal Management. Series: Law*, 1, 248–253 [in Ukrainian].

14. Huban, R. V. (2007). Problemy realizatsii proektiv reformy Rady Bezpeky OON. *Yurydychnyi zhurnal – Law journal*, 11, 64–74 [in Ukrainian].
15. Dundukova, T. A. (2016). Osnovnye predlozheniya i pozicija postojannyh chlenov Soveta Bezopasnosti OON po voprosu reformirovaniya Organizacii Obedinennyh Nacij. «*Molodoj uchjonyj – Young Scientist*», 9 (113), 972–978 [in Russian].
16. Zhukorska, Ya.M. (2015). Napriamy reformuvannia OON: Rada Bezpeky. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 4, 8–12 [in Ukrainian].
17. Kaljadin, A. N. (2015). Kakaja reforma pomozhet realizovat' potencial Soveta Bezopasnosti OON? *Puti k miru i bezopasnosti – Ways to peace and security*, 2(49), 7–19 [in Russian].
18. Luk'janov, V. Ju. (2015). OON v sovremennom mire: problemy, tendencii, perspektivy. *Nauchno-tehnicheskie vedomosti Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo politehnicheskogo universiteta. Gumanitarnye i obshhestvennye nauki – Scientific and technical statements of the St. Petersburg State Polytechnic University. Humanities and social sciences*, 2(220), 35–44 [in Russian].
19. Turchyn, N. (2015). Napriamy reformuvannia OON: Rada bezpeky. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Politolohiia – Bulletin Prikarpatyky University. Politology*, 9, 90–93 [in Ukrainian].
20. Shherbak, I. N. (2013). O dejatel'nosti Soveta Bezopasnosti OON na sovremennom jetape. *Vestnik MGIMO – Universiteta – Bulletin of MGIMO – University*, 6(33), 9–14 [in Russian].
21. Charter of the United Nations. Chapter I: Purposes and principles. Retrieved from <http://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html>.
22. United Nations. General Assembly. 1947. A/RES/168 (II). Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/038/75/IMG/NR003875.pdf?OpenElement>.
23. Mezhdunarodnyj Sud. Statut. Retrieved from <http://www.un.org/ru/icj/statut.shtml#chap1> [in Russian].
24. Martyniuk, V. (2016, October 10). Khto vin – novyi hensek OON? Ochikuvannia Ukrainy ta svitu vid Antonio Huterrisha. Retrieved from https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/10/10/7055617/?fb_comment_id=1190997664330673_1191092000987906#f41cac51338d28 [in Ukrainian].
25. Ghali – Boutros, B. (1992). The Empowering of the United Nations. *Foreign Affairs*. Vol. 71 (5), Winter 1992/93. P. 89–101. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/1992-12-01/empowering-united-nations>.
26. United Nations. Security Council. 2014. S/2014/189. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/266/57/PDF/N1426657.pdf?OpenElement>.
27. Schwartzberg, J. E. (2013). *Transforming the United Nations system: designs for a workable world*. Tokyo, Japan; New York, NY: United Nations University Press.
28. Kennedy, P. (2006). *The Parliament of Man: The United Nations and the Quest for World Government*. London : Allen Lane.

29. We the peoples: the role of the United Nations in the twenty-first century: Report of the Secretary-General. Retrieved from <https://undocs.org/A/54/2000>.
30. United Nations Millennium Declaration. A/RES/55/2. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/559/51/PDF/N0055951.pdf?OpenElement>.
31. United Nations. General Assembly. 2003. A/RES/58/16. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/453/87/PDF/N0345387.pdf?OpenElement>.
32. In larger freedom: towards development, security and human rights for all: Report of the Secretary-General. A/59/2005. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement>.
33. United Nations. General Assembly. 2006. A/RES/60/251. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/502/68/pdf/N0550268.pdf?OpenElement>.
34. Uniting against terrorism: recommendations for a global counter-terrorism strategy: Report of the Secretary-General. A/60/825. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/330/88/PDF/N0633088.pdf?OpenElement>.
35. United Nations. General Assembly. 2006. A/RES/60/288. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/88/PDF/N0550488.pdf?OpenElement>.
36. United Nations. General Assembly. 2007. A/RES/61/292. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/511/91/PDF/N0651191.pdf?OpenElement>.
37. Report of the Secretary-General on the work of the Organization. A/61/1. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/461/97/pdf/N0646197.pdf?OpenElement>.
38. Maleev, Ju.N. (2006). Sovet Bezopasnosti OON i voprosy mezhdunarodnogo upravlenija. *Mezhdunarodnoe pravo – International law*, 1(25), 24–47 [in Russian].
39. Grishaeva, L. E. (2015). Sistemnyj krizis OON. *Diplomaticheskaja sluzhba – Diplomatic service*, 2, 37–53 [in Russian].
40. 2018 Military Strength Ranking. Retrieved from <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>.
41. United Nations. General Assembly. 1992. A/RES/47/62. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/082/52/IMG/N9308252.pdf?OpenElement>.
42. United Nations. General Assembly. 1993. A/RES/48/26. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/711/10/IMG/NR071110.pdf?OpenElement>.
43. United Nations. General Assembly. 2004. A/59/565. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/602/31/PDF/N0460231.pdf?OpenElement>.
44. Veto v Sovete Bezopasnosti. Retrieved from <http://www.un.org/ru/sc/meetings/veto/> [in Russian].

45. Ogranichenie prava veto v SB OON podderzhali 114 stran, zajavil Lihtenshtejn. Retrieved from <http://rossiya.media/news/2017-09-23/58790-ogranichenie-prava-veto-v-sb-oon-podderzhali-114-stran-zajavil-lihtenshtein.html> [in Russian].
46. United Nations. General Assembly. 1963. A/RES/1991 (XVIII). Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/186/66/IMG/NR018666.pdf?OpenElement>.
47. United Nations. General Assembly. 1971. A/RES/2758 (XXVI). Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/74/IMG/NR032774.pdf?OpenElement>.
48. Trebin, M. P. (2017). Ukraina pred vyklykamy XXI stolittia. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Serii: Sotsiologhiia – The Bulletin of the National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine». Series: Sociology, 4(35), 141–156* [in Ukrainian].

Требин Михаил Петрович, доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой социологии и политологии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина

ООН НА ПУТИ РЕФОРМ

В статье исследуется деятельность ООН, ее институты и структура. Доказывается, что ООН нуждается в реформировании, прежде всего ее главных структур – Генеральной Ассамблеи и Совета Безопасности, превращение их в эффективно работающие структуры. Кроме того, требуют своего реформирования и совершенствования деятельность по поддержанию мира и разоружению, создание эффективной системы обеспечения прав человека, укрепление судебной системы, координация деятельности специализированных учреждений и специальных комиссий и фондов ООН, укрепление кадрового потенциала.

Ключевые слова: Организация Объединенных Наций, Генеральная Ассамблея ООН, Совет Безопасности ООН, Устав ООН, вето.

Trebin Mikhail Petrovich, Doctor of Philosophical Sciences, Full Professor, Head of the Department of Sociology and Political Science of the Yaroslav the Wise National Law University, Kharkiv, Ukraine

UN ON THE WAY OF REFORM

Problem setting. Since the creation of the United Nations, it has been 73 years since, the world has changed dramatically, and accordingly, the Organization must change,

rebuild under new realities. Due to the increase in the number of international conflicts, global problems of our time, the intensification of world globalization, informatization and computerization of all spheres of society, old methods and ways of getting out of crisis situations either cease to work or become ineffective. Therefore, the way in which the United Nations is transformed will determine the state of affairs in the international arena, world peace and security.

Recent research and publications analysis. In the sociology of international relations and related academic disciplines, the issue of UN activity and development was studied by such scholars as B. M. Ashavsky, M. P. O. Baccarini, M. O. Baimuratov, Z. Bauman, S. Browne, M. V. Buromensky, R. Butler, S. Chesterman, K. Engelbrekt, Y. P. Godovnik, R. V. Guban, J. M. Hanhimaki, D. Howell, I. Johnstone, D. Malone, P. Nadin, O. V. Serdyuk, B. I. Tarasyuk, N. Turchin, Yu. O. Voloshin, T. J. Weiss, I. V. Yakovuk, Y. M. Zhukovsky, A. M. Zlenko et al. The situation on the international scene is changing, and today the United Nations is faced with new challenges and challenges that have not been studied by the authors or have been studied fragmentarily, so the appeal to comprehend the possible models of reforming the UN in today's conditions is quite expedient.

Paper objective – identification of problems in the activities of the United Nations and its ability to perform the tasks set before the organization, as well as proposals to overcome the problems identified to ensure the effectiveness of the UN work.

Paper main body. The UN structure is rather complex and includes a large number of different organizational units of committees, commissions, departments, etc. Main structural units the General Assembly, the Security Council, the Economic and Social Council (ECOSOC), the International Court of Justice, Trusteeship Council (suspended on 1 November 1994), the Secretariat. From the point of view of the level of authority, the General Assembly and the UN Security Council are the most important.

The beginning of the active reform process of the United Nations is linked to the election of Secretary-General Kofi Annan in 1997. During the 52nd session of the UN General Assembly, the main directions for updating the UN were proposed, including structural changes in the Secretariat, coordination of organizations of the UN system at the country level, and improving interaction with civil society. This topic was developed at the Millennium Summit in 2000 immediately after the 55th session of the UN General Assembly, which took place in September of the same year.

Summing up the achievements of the United Nations during its existence, it is worth pointing out the process of its transformation from the organization, which was focused mainly on conference services, to a truly global provider of services, which operates in virtually every corner of the world, thereby helping to improve the lives of people in need of assistance. The following statistical information confirms the progress achieved: more than 70% of the annual budget is allocated to peacekeeping and other field operations, which is almost 20% more than in the mid-1990s; the number of humanitarian missions increased from 12 to 43; the number of human rights defenders of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights in the states has increased by almost four times. However, there remain problems that have not yet been overcome, the most important of them is the reform of the Security Council.

Discussions about reforming the UN Security Council have been taking place since the first years of its existence. The need for the reform of the UN Security Council is due to significant changes in the world that took place after the Second World War: economic, military-political, demographic, etc. The current composition of the UN Security Council does not proportionally represent the geographical zones of the conflict. Among the 15 members of the UN Security Council, 5 seats were assigned to the Western Europe and other Western European countries (including three permanent members), 2 to Eastern Europe (including Russia), 3 to the Asia-Pacific region (APR, including China), 3 to Africa and 2 – Latin America and the Caribbean. These regional quotas show that one-third of the seats in the UN Security Council are in the “golden billion”, while Eastern Europe, in which there are many unsettled conflicts, is represented only by Russia and one non-permanent member, and the Middle East is the source of the most severe conflicts, has only one representative from the APR group. In addition, the Asian quota can not always take into account the positions of States whose interests affect a number of territorial conflicts in the South China and East China Seas through which the main sea routes of the world pass.

Conclusions of the research. *There is a need for further UN reform. It is necessary to consistently carry out the reform of the UN Security Council, forming within its framework the agreed conceptual framework and practical measures to preserve and strengthen it as the central UN body, but the transformation is necessary: the world has changed, the structure that protects it must be changed. At the initial stage it is necessary to increase the number of members of the Council, the number of permanent members should reflect the regional picture of the world, new permanent members do not have veto power for 15–20 years.*

Keywords: *United Nations, UN General Assembly, UN Security Council, UN Charter, veto.*

